

การอารยะขัดขืนต่อกฎหมายที่ไม่เป็นธรรมในสังคมไทย:

ศึกษาเฉพาะกรณีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7008/2557

The Civil Disobedience Against Unjust Laws in Thai Society:
A Case Study of the Supreme Court Judgment No. 7008/2014

ปัญญา ศรีเพชรสุพรรณ¹ และ กัญจนรัตน์ ศรีเพชรสุพรรณ²

¹สมาคมปรัชญาดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง และ ²สำนักงานกฎหมายกัญจนรัตน์

Panya Sripetsuphan¹ and Kanchanarat Sripetsuphan²

¹Doctor of Philosophy in Social Sciences Association Ramkhamhaeng University and

²Kanchanarat Law Office

panyadinho@hotmail.com

รับบทความ : 9 มกราคม 2568 แก้ไขบทความ : 23 เมษายน 2568 ตอรับบทความ : 14 พฤษภาคม 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การอารยะขัดขืนต่อกฎหมายที่ไม่เป็นธรรมในสังคมไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7008/2557 ในฐานะคุณลักษณะสำคัญของการอารยะขัดขืน โดยใช้วิธีการวิจัยเอกสารที่ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ปฏิบัติการที่เป็นคุณลักษณะสำคัญของการอารยะขัดขืนตามทัศนะของ John Rawls จากการแสดงออก ข้อจำกัด และเงื่อนไขของการอารยะขัดขืน ผ่านการวิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสารและการตีความคำพิพากษามากรอบแนวคิดที่กำหนดไว้ ผลการวิจัย พบว่า (1) การอารยะขัดขืนต่อกฎหมายกรณีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7008/2557 ที่สอดคล้องกับคุณลักษณะสำคัญของการอารยะขัดขืน ประกอบด้วย (1.1) เป็นการละเมิดกฎหมายหรือตั้งใจจะละเมิดกฎหมาย (1.2) ใช้สันติวิธี (1.3) มีความเต็มใจที่จะรับผลทางกฎหมายของการละเมิดกฎหมายดังกล่าว (1.4) มุ่งเชื่อมโยงกับสำนักแห่งความยุติธรรมของผู้คนส่วนใหญ่ในบ้านเมือง และ (1.5) มุ่งเชื่อมโยงกับสำนักแห่งความยุติธรรมซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายและสถาบันทางสังคม และ (2) การอารยะขัดขืนต่อกฎหมายกรณีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7008/2557 ที่ไม่สอดคล้องกับคุณลักษณะสำคัญของการอารยะขัดขืน ประกอบด้วย (2.1) เป็นการกระทำสาธารณะโดยไม่แจ้งให้ฝ่ายรัฐรับรู้ล่วงหน้า และ (2.2) ทำไปแล้วไม่เป็นไปเพื่อเปลี่ยนแปลงกฎหมายหรือนโยบายของรัฐบาล ดังนั้น ผู้ที่คิดจะอารยะขัดขืนควรตระหนักว่าเมื่อได้กระทำไปแล้วจะต้องยอมรับผลแห่งการละเมิดกฎหมายว่าอาจถูกลงโทษทางอาญา และควรอารยะขัดขืนในกรณีอื่น ๆ ควบคู่ไปด้วย เพื่อให้การอารยะขัดขืนสามารถส่งผลให้กฎหมายที่ไม่เป็นธรรมในสังคมไทยเกิดการแก้ไขเปลี่ยนแปลงขึ้นได้

คำสำคัญ: อารยะขัดขืน, คุณลักษณะสำคัญของการอารยะขัดขืน, กฎหมายที่ไม่เป็นธรรม

¹ กรรมการและเลขาธิการ สมาคมปรัชญาดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

² หัวหน้าสำนักงานกฎหมายกัญจนรัตน์

Abstract

This research aims to analyze civil disobedience against unjust laws in Thai society: A case study of the Supreme Court judgment no. 7008/2014 as an important acts of civil disobedience. The researcher used a documentary research method by synthesizing the actions that are important acts of civil disobedience according to John Rawls's view from the expressions, limitations, and conditions of civil disobedience through content analysis from documents and interpretation of judgments according to the specified conceptual framework. The research results found that (1) the civil disobedience against the law in the case of the Supreme Court's decision no. 7008/2014 was consistent with the important acts of civil disobedience, consists of (1.1) violation of a law, and intended to be so; (1.2) nonviolent; (1.3) accompanied by willingness to accept the legal consequences; (1.4) addressed to the majority's sense of justice; (1.5) addressed to a sense of justice that is mainly incorporated in the law and social institutions. And (2) the civil disobedience against the law in the case of the Supreme Court's decision no. 7008/2014 was not consistent with the important acts of civil disobedience, consists of (2.1) public and with unfair notice given and (2.2) usually performed to bring about a not change in the law or in policies of the government. Therefore, those who intend to engage in civil disobedience should be aware that once they have done so, they must accept the consequences of violating the law that may be criminally punished. They should also engage in civil disobedience in other cases at the same time so that civil disobedience can result in changes to unjust laws in Thai society to be amended.

Keywords: Civil Disobedience; Acts of Civil Disobedience; Unjust Laws

บทนำ

การอารยะขัดขืน (Civil Disobedience) เป็นการปฏิเสธที่จะเชื่อฟังข้อเรียกร้องหรือคำสั่งของรัฐบาลโดยปราศจากการใช้ความรุนแรง การอารยะขัดขืนของประชาชนต่อกฎหมายเป็นกลวิธีและปรัชญาที่สำคัญของขบวนการชาตินิยมในแอฟริกา (Africa) และอินเดีย (India) ในขบวนการเคลื่อนไหวสิทธิพลเมืองของอเมริกา และขบวนการเคลื่อนไหวเรียกร้องของแรงงาน การต่อต้านสงคราม และขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมอื่น ๆ ในหลายประเทศ (The Editors of Encyclopaedia Britannica, 2024) ฉะนั้นการอารยะขัดขืนจึงเป็นการละเมิดกฎหมายเชิงสัญลักษณ์มากกว่าการปฏิเสธระบบโดยรวม พลเรือนที่อารยะขัดขืนซึ่งค้นพบช่องทางเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เคยถูกปิดกั้นไว้มีความรู้สึกรู้ว่ามีการะงอกงอกพ้นจากหลักการนอกเหนือกฎหมายที่สูงกว่า เพื่อฝ่าฝืนกฎหมายแม้การกระทำดังกล่าวถือเป็นความผิด อย่างไรก็ตาม การอารยะขัดขืนย่อมเป็นที่รู้จักโดยทั่วไปของผู้กระทำและสาธารณชนว่ามีบทลงโทษในการกระทำดังกล่าวเป็นการประท้วงโดยยอมจำนนต่อการลงโทษ พลเรือนที่อารยะขัดขืนคาดหวังว่าจะเป็นตัวอย่างทางศีลธรรมที่จะส่งเสริมคนส่วนใหญ่หรือรัฐบาลให้ผลักดันการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง สังคม หรือเศรษฐกิจ ภายใต้ความจำเป็นในการเป็นแบบอย่างทางศีลธรรม ผู้นำของการอารยะขัดขืนยืนยันว่าการกระทำที่ผิดกฎหมายนั้นไม่มีการใช้ความรุนแรง (The Editors of Encyclopaedia Britannica, 2024)

ประวัติศาสตร์ของการอารยะขัดขืนกฎหมายของประชาชนมีปรากฏมาช้านานแล้ว การปฏิเสธคำสั่งหรือกฎหมายของพระเจ้าฟาโรห์ (Pharoah) กษัตริย์โบราณของอียิปต์ (Egypt) ที่สั่งให้นำทารกแรกเกิดไปฆ่าทิ้งจากบรรดาหมอดำแยะชาวฮีบรู (Hebrew) หรือยิว ด้วยเหตุผลว่าพวกเขากลัวต่อพระเจ้า หรือกลัวการละเมิดกฎหมายของพระเจ้า ซึ่งถือว่าสูงกว่ากฎหมายของกษัตริย์ฟาโรห์ อาจนับได้ว่าเป็นการอารยะขัดขืนต่อกฎหมายของประชาชนครั้งแรกเท่าที่เคยบันทึกไว้ในประวัติศาสตร์ (Leiser, 1979, p. 344) รากฐานความเชิงปรัชญาของการอารยะขัดขืนสามารถศึกษาได้จาก Cicero, Thomas Aquinas, John Locke, Thomas Jefferson และ Henry David Thoreau ที่ได้พยายามพิสูจน์พฤติกรรมโดยอาศัยความกลมกลืนกับกฎหมายเชิงศีลธรรมที่อยู่เหนือมนุษย์ (The Editors of Encyclopaedia Britannica, 2024) ถัดจากนั้นมีปรากฏเรื่อยมาจนถึงยุคสมัยของ Mahatma Gandhi และ Martin Luther King, Jr. ขบวนการต่อต้านสงครามเวียดนามโดยคนหนุ่มสาวอเมริกัน ขบวนการสันติภาพต่อต้านอาวุธนิวเคลียร์ หรือขบวนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติต่าง ๆ ซึ่งเป็นขบวนการอารยะขัดขืนต่อกฎหมายที่ปรากฏบทบาทมากขึ้นเรื่อย ๆ ในสังคมโลกปัจจุบันซึ่งทวีรุนแรงและมีความซับซ้อนของความขัดแย้ง โดยเฉพาะเรื่องผลประโยชน์ในการใช้ชีวิต หรือในแนวทางการเมืองต่าง ๆ (จรัญ โฆษณานันท์, 2563, หน้า 367-368) ดังนั้น การอารยะขัดขืนจึงเป็นการอ้างกฎหมายที่เหนือกว่ากฎหมาย การอารยะขัดขืนต่อกฎหมายจึงเป็นการปฏิเสธอำนาจหรืออำนาจปกครองโดยรัฐ และการอารยะขัดขืนต่อกฎหมายก็เป็นไปเพื่อทำให้กฎหมายหรือศีลธรรมหรือความยุติธรรมได้รับการปฏิบัติจริงในสังคม ดังนั้น การอารยะขัดขืนหรือสิทธิในการไม่เชื่อฟังอำนาจรัฐจึงเป็นการต่อกรกับความยุติธรรมของสังคมโดยตรง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความยุติธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม

ในสังคมไทยมีวัฒนธรรมการต่อต้านอำนาจรัฐมาตั้งแต่เดิม โดยอิงอยู่บนแนวคิดเรื่องอำนาจของพระพุทธศาสนา ดังในพระธรรมศาสตร์ที่มีความเชื่อพื้นฐานว่าสังคมโดยธรรมชาติดำเนินการขัดแย้งและพิพาทกันเพราะธรรมชาติของมนุษย์ ดังนั้น จึงต้องมีผู้ปกครอง ซึ่งหัวหน้าผู้ปกครองในชุมชนก็คือกษัตริย์ซึ่งได้รับเลือกจากราษฎรขึ้นมาเพื่อบังคับบัญชา ระเบียบการวิชาวของราษฎรในอุดมคติดังกล่าว กษัตริย์ต้องตั้งอยู่ในทศพิธราชธรรม กษัตริย์จึงต้องทรงธรรมหรือทรงต้องเป็น “ธรรมราชา” กลไกที่ควบคุมอำนาจของกษัตริย์คือหลักธรรม เมื่อใดที่ไม่ได้ปฏิบัติตามหลักธรรมอำนาจก็เสื่อมถอยและหมดสิ้นความชอบธรรมของการเป็นผู้ปกครอง ซึ่งเป็นการเปิดช่องให้ราษฎรอ้างเป็นเหตุผลและความชอบธรรมในการไม่ยอมรับอำนาจผู้ปกครอง (ธนศ อภรณ์สุวรรณ, 2549, หน้า 43-50) เมื่อใดที่รัฐหรือผู้ปกครองเกิดเสื่อมทรามจะเกิดกบฏขบวนการและไพร่เพื่อเสนอตัวเองมาสร้างอาณาจักรใหม่ที่เป็นโลกพระศรีอาริย์ของชาวบ้าน อันเป็นการปลดปล่อยที่ตรงข้ามกับโลกแห่งพันธนาการโดยระบบศักดินา ซึ่งเป็นคติหรือธรรมเนียมเรื่องอำนาจและการต่อต้านอำนาจรัฐของสังคมไทยแต่ดั้งเดิม

การอารยะขัดขืนต่อกฎหมายในบริบทสังคมไทยปัจจุบันเกิดขึ้นมาเพราะความล้มเหลวของการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทน เพราะความจำกัดของระบบการเมืองปกติที่อาศัยกระบวนการทางการเมืองเฉพาะการเลือกตั้ง เพื่อคัดเลือกตัวแทนของประชาชนเข้าไปทำหน้าที่เป็นรัฐบาลและฝ่ายนิติบัญญัติ ลดทอนความหมายของประชาธิปไตยและกระบวนการทางการเมือง เหลือเพียงการหย่อนบัตรเลือกตั้งเพื่อมอบอำนาจไปให้กับนักการเมืองและพรรคการเมืองที่ได้รับเลือกตั้ง การอารยะขัดขืนต่อกฎหมายให้ความสำคัญกับการปลุกจิตสำนึกและมนโสนึกของคนในสังคมให้ตระหนักถึงความยุติธรรมของกฎหมาย นโยบาย โครงสร้าง ความยุติธรรมของสังคม โดยยินยอมรับการลงโทษอันอาจเกิดขึ้นตามกฎหมาย ดังกรณีการชุมนุมของสมัชชาคนจน การปิ่นทำเนียบรัฐบาล ซึ่งชาวบ้านที่ปิ่นทำเนียบรัฐบาลยอมรับการจับกุมดำเนินคดี ยอมรับกฎหมาย แต่เป้าหมายของการอารยะขัดขืนกลับต้องการสะท้อนให้เห็นถึงกฎหมายหรือนโยบายที่ไม่เป็นธรรมหรืออยุติธรรม และการเสนอให้มีการปรับเปลี่ยนกฎหมายหรือนโยบายเพื่อสร้างความเป็นธรรมและความยุติธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม ในระยะยาวแล้วการอารยะขัดขืน

จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่หนุนช่วยในการสร้างการเมืองและระบบการเมืองใหม่ที่วางอยู่บนคุณธรรมของคนในสังคม (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2550, หน้า 45-46)

ส่วนการอารยะขัดขืนในกฎหมายไทยปัจจุบันมีปรากฏถ้อยคำที่พอจะเทียบเคียงได้อยู่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ที่บัญญัติเกี่ยวกับสิทธิการอารยะขัดขืนหรือการต่อต้านโดยสันติวิธี ฉบับปี พ.ศ. 2540 มาตรา 65 และฉบับปี พ.ศ. 2550 มาตรา 69 ไว้ว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิต่อต้านโดยสันติวิธีซึ่งการกระทำใด ๆ ที่เป็นไปเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้” ส่วนฉบับปัจจุบันปี พ.ศ. 2560 ไม่มีบทบัญญัติเรื่องการ “ต่อต้านโดยสันติวิธี” มีเพียงมาตรา 49 ที่บัญญัติว่า “บุคคลจะใช้สิทธิหรือเสรีภาพเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขมิได้” อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติมักไม่ปรากฏเนื่องจากไม่มีรายละเอียดหรือมาตรการอื่นรองรับให้เป็นรูปธรรมที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

การอารยะขัดขืนต่อกฎหมายที่ไม่เป็นธรรมในสังคมไทยที่ผู้ศึกษาจะนำมาวิเคราะห์ คือ กรณีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7008/2557 ที่สืบเนื่องมาจากปรากฏการณ์ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป เมื่อวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2549 เวลาประมาณ 10.00 น. นาย ช. อาจารย์คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฉีกบัตรเลือกตั้งของตนเองที่หน่วยเลือกตั้งที่ 62 เขตสวนหลวง ซึ่งตั้งอยู่ที่ โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ โดยให้เหตุผลว่าต้องเลือกระหว่างการเป็นพลเมืองดีกับการเป็นคนดี เนื่องจากขณะนี้ ทั้ง 2 อย่างไม่ได้เป็นสิ่งเดียวกัน และยังกล่าวอีกว่าการฉีกบัตรเลือกตั้งครั้งนี้ในทางหนึ่งก็คือ การป้องกันการถูกสวมรอยใช้สิทธิเพราะสามารถตรวจสอบได้ว่าบัตรหายไป 1 ใบ โดยสิ่งที่กระทำลงไปนั้นก็เพื่อนำทางไปสู่การตั้งคำถามว่าประชาธิปไตยนำไปสู่สิ่งที่ดีงามหรือไม่ และการเป็นพลเมืองที่ดี ซึ่งต้องปฏิบัติตามกฎหมายเช่นกฎหมายเลือกตั้งนั้น เหตุใดจึงไม่ใช่สิ่งเดียวกับความเป็นคนดี และเหตุใดเราจึงต้องเลือกระหว่างสองสิ่งนี้ ต่อมาวันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2553 ศาลจังหวัดพระโขนง (ศาลชั้นต้น) พิพากษายกฟ้อง อย่างไรก็ตาม ศาลอุทธรณ์ได้พิพากษา เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2555 สั่งจำคุก 2 เดือน ปรับ 2,000 บาท โทษจำคุกรอลลงอาญา 1 ปี และเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง 5 ปี โดยการอ้างใช้สิทธิต่อต้านโดยสันติวิธีด้วยเหตุผลที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2549 ไม่เที่ยงธรรมนั้นฟังไม่ขึ้น และท้ายที่สุดในปี พ.ศ. 2557 ศาลฎีกาก็ได้พิพากษายืนตามศาลอุทธรณ์

จากที่กล่าวมาข้างต้น เห็นได้ว่า การอารยะขัดขืนต่อกฎหมายที่ไม่เป็นธรรมในสังคมไทยนั้น ยังคงเกิดความไม่ชัดเจนว่าสิทธิการอารยะขัดขืนหรือการต่อต้านโดยสันติวิธีโดยแท้ที่จริงแล้วคนในสังคมไทยสามารถทำได้เพียงใด การกระทำดังกล่าวผิดกฎหมายหรือไม่ และผู้กระทำจะต้องรับผิดชอบเพียงใด โดยผู้วิจัยได้นำคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7008/2557 มาเป็นกรณีศึกษา เนื่องจากโจทย์ซึ่งเป็นพนักงานอัยการในฐานะภาครัฐจำเป็นต้องบังคับใช้กฎหมาย หากมีการละเมิดจะต้องฟ้องร้องดำเนินคดี ส่วนจำเลยในฐานะพลเมืองซึ่งอ้างสิทธิในการอารยะขัดขืนต่อการจัดการเลือกตั้งที่ไม่เป็นธรรม โดยการฉีกบัตรเลือกตั้งอันเป็นการกระทำด้วยสันติวิธีดังกล่าว ศาลชั้นต้นกลับวินิจฉัยโดยมีมุมมองว่าเป็นการใช้สิทธิที่ชอบธรรม ขณะที่ศาลอุทธรณ์ รวมถึงศาลฎีกากลับมองว่าการกระทำดังกล่าวละเมิดกฎหมาย

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงศึกษาการอารยะขัดขืนต่อกฎหมายที่ไม่เป็นธรรมในสังคมไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7008/2557 โดยวิเคราะห์ถึงสิทธิในการอารยะขัดขืนกรณีดังกล่าวว่าในสังคมไทยสามารถทำได้หรือไม่เพียงใด ซึ่งผลการศึกษาจะทำให้เกิดความชัดเจนในทางกฎหมายในประเด็นว่าการกระทำใดเป็นการละเมิดกฎหมาย โดยผลจากการละเมิดกฎหมายดังกล่าวก่อให้เกิดผลดีที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงแก้ไขกฎหมายที่ไม่เป็นธรรมในสังคมไทย ขณะที่ผลเสียต่อผู้ที่ละเมิดกฎหมายจะต้องยอมรับว่าอาจถูกลงโทษทางอาญา และผลการศึกษา

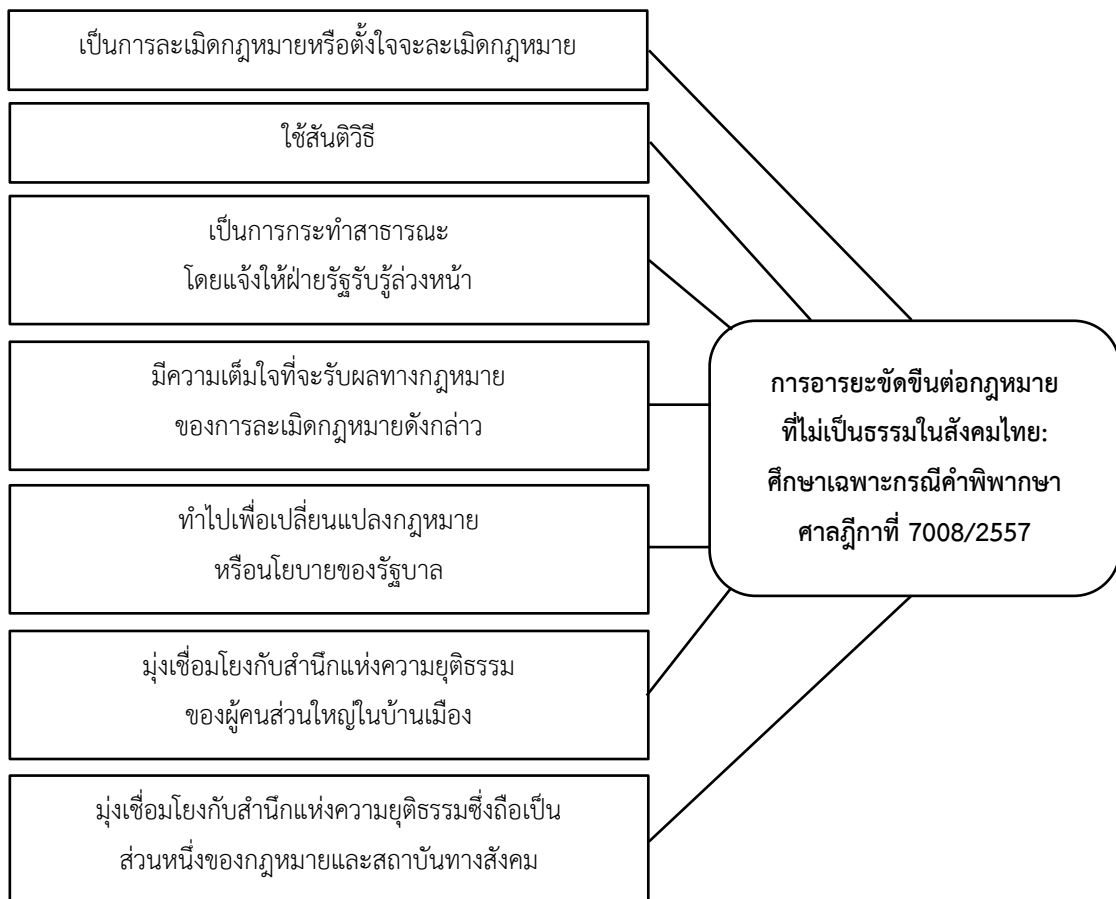
จะเป็นประโยชน์ในเชิงวิชาการที่ว่าท้ายที่สุดแล้วการอารยะขัดขืนจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงได้สำเร็จหรือไม่ หรือว่าอาจต้องขยายไปสู่การเคลื่อนไหวสันติวิธีแบบอื่นในนิยามที่กว้างขึ้น

วัตถุประสงค์

เพื่อวิเคราะห์การอารยะขัดขืนต่อกฎหมายที่ไม่เป็นธรรมในสังคมไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7008/2557 ในฐานะคุณลักษณะสำคัญของการอารยะขัดขืน

กรอบแนวคิดการวิจัย

การอารยะขัดขืนต่อกฎหมายที่ไม่เป็นธรรมในสังคมไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7008/2557 ได้นำแนวคิดของ John Rawls (Rawls, 1971; Smart, 1991, p. 200) เกี่ยวกับคุณลักษณะสำคัญของการอารยะขัดขืนมาสังเคราะห์เพื่อกำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การอารยะขัดขืน

1. ความหมายของการอารยะขัดขืน

การอารยะขัดขืน (Civil Disobedience) ของประชาชนต่อกฎหมายที่ไม่เป็นธรรมนั้น มีผู้ให้ความหมายไว้ดังต่อไปนี้

จรัญ โฆษณานันท์ (2563, หน้า 367) ได้ให้ความหมายของการอารยะขัดขืนไว้ว่า หมายถึง การกระทำที่เป็นการฝ่าฝืนกฎหมายโดยสันติวิธี เป็นการกระทำเชิงศีลธรรมในลักษณะของการประท้วงคัดค้านต่อกฎหมายที่ไม่เป็นธรรมหรือต่อการกระทำของรัฐบาลที่เห็นว่าไม่ถูกต้อง นับว่าเป็นปัญหาใหญ่ปัญหาหนึ่งในเชิงทฤษฎีการเมืองและปรัชญากฎหมายที่มีความละเอียดอ่อน ซับซ้อนอย่างมาก และเป็นปัญหาขัดแย้งทางทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับปัญหาในทางปฏิบัติอย่างสูงเช่นกัน

สมชาย ปรีชาศิลปกุล (2543, หน้า 24) ได้ให้ความหมายของการอารยะขัดขืนไว้ว่า หมายถึง การกระทำที่ฝ่าฝืนและต่อต้านกฎหมายโดยสันติวิธี เป็นการกระทำเชิงศีลธรรม เป็นการประท้วงหรือคัดค้านคำสั่ง กฎหมายของผู้ปกครองที่อติธรรม หรือเป็นการต่อต้านการกระทำของรัฐบาลที่ประชาชนเห็นว่าไม่ถูกต้อง

Rawls (1971, p. 364) ได้ให้ความหมายของการอารยะขัดขืนไว้ว่า หมายถึง การฝ่าฝืนต่อกฎหมายด้วยมโนธรรมสำนึก ซึ่งกระทำอย่างเปิดเผยในที่สาธารณะ โดยไม่ใช้ความรุนแรงและเป็นการกระทำในเชิงการเมืองที่ปกปิดมุ่งหมายจะให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในกฎหมายหรือนโยบายของรัฐบาล ทั้งยังรวมถึงการละเมิดกฎหมายซึ่งไม่มีข้อบกพร่องเกี่ยวกับความเป็นธรรมของตัวกฎหมายเอง แต่อาจจะละเมิดกฎหมายนี้เพื่อเรียกร้องความสนใจต่อกฎหมายฉบับอื่น ๆ ที่ไม่เป็นธรรม

Titus and Keeton (1966, pp. 487-488) ได้ให้ความหมายของการอารยะขัดขืนไว้ว่า หมายถึง การแสดงออกอย่างเปิดเผยที่จะไม่ปฏิบัติตามกฎหมายที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลมีความเห็นว่ากฎหมายดังกล่าวขัดต่อหลักศีลธรรม (Immoral) หรือไม่ชอบธรรมตามหลักรัฐธรรมนูญ (Unconstitutional) หัวใจสำคัญของการอารยะขัดขืนคือการแสดงออกที่ไม่ใช้ความรุนแรงที่เป็นอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สินของบุคคล เช่น ใช้วิธีการนั่งประท้วง การอดอาหาร การเดินขบวนอย่างสงบ การปฏิเสธที่จะจ่ายภาษีหรือปฏิบัติตามกฎหมายบางเรื่องที่ตนไม่เห็นด้วย การใช้วิธีการที่เป็นความรุนแรงทุกรูปแบบไม่ถือว่าเป็นการขัดขืนอย่างสงบ (สิวลี ศิริโล, 2550, หน้า 59)

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น จึงสรุปได้ว่า การอารยะขัดขืนของประชาชนต่อกฎหมายที่ไม่เป็นธรรมในสังคม หมายถึง การปฏิเสธไม่กระทำตามกฎหมายและการไม่ให้ความร่วมมือรัฐในการกระทำตามกฎหมายโดยสันติวิธี ไม่ใช้ความรุนแรงเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการแม้จะผิดกฎหมายก็ตาม และพร้อมที่จะรับผิดชอบต่อการกระทำดังกล่าว

2. ความเป็นมาของการอารยะขัดขืน

การอารยะขัดขืนของประชาชนต่อกฎหมายที่ไม่เป็นธรรมในสังคมเป็นแนวความคิดและปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมประชาธิปไตยตั้งแต่สมัยกรีกโบราณ จุดมุ่งหมายของการอารยะขัดขืนคือการปฏิเสธกฎหมายและนโยบายของรัฐที่ขาดความชอบธรรมและไม่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของสังคม ที่สำคัญคือการลดทอนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ นักปรัชญาฝ่ายหนึ่งมีความเห็นว่า การขัดขืนอย่างสงบเป็นสิทธิทางศีลธรรม (Moral Rights) ที่เป็นธรรมชาติของมนุษย์ ไม่ใช่สิทธิที่สังคมมอบให้ แต่มีข้อจำกัดว่าการขัดขืนอย่างสงบต้องปราศจากความรุนแรงและผู้กระทำต้องพร้อมรับผลที่ตามมา นักปรัชญาอีกฝ่ายหนึ่งมีความเห็นว่า “ในสังคมประชาธิปไตยมีหลักนิติธรรมและกฎหมายต่าง ๆ เป็นหลัก จึงถือเป็นเงื่อนไขข้อผูกพันทางศีลธรรม (Moral Obligation) ที่บุคคลในสังคมต้องเคารพกฎหมาย เพื่อไม่ให้สังคมเกิดความสับสนวุ่นวายและอาจนำไปสู่การกบฏหรือปฏิวัติรัฐประหาร” (สิวลี ศิริโล, 2550, หน้า 58)

Dworkin (1985, p. 107) สนับสนุนความชอบธรรมของการอารยะขัดขืนต่อกฎหมายที่ไม่เป็นธรรมของประชาชนบนพื้นฐานของความเที่ยงตรง เป็นธรรม (Integrity Based) และความยุติธรรม (Justice Based Civil Disobedience) พร้อม ๆ กับการสนับสนุนให้รัฐ/กระบวนการยุติธรรมบังคับใช้กฎหมายอย่างยืดหยุ่นผ่อนปรนในลักษณะชะลอการฟ้อง รอการลงอาญาหรือลดโทษขั้นต่ำสุดต่อบรรดาผู้กระทำการอารยะขัดขืนอย่างชอบธรรม อย่างไรก็ตาม ท่าทีผ่อนปรนต่อการอารยะขัดขืนดังกล่าวควมได้หมายถึงการลดทอนคุณค่าและความศักดิ์สิทธิ์ของ

กฎหมาย โดยเฉพาะการปฏิเสธคุณค่าของหลักนิติธรรม (The Rule of Law) ซึ่งเป็นศูนย์กลางสำคัญของทฤษฎีกฎหมายแนวเสรีนิยมทั้งหลาย

การแสดงออกของการอารยะขัดขืน

Butler (2020) เสนอว่าเราจำเป็นต้องใช้พลังและความแข็งแกร่งอย่างมหาศาลเพื่อแสดงการอารยะขัดขืน ซึ่ง สิวลี คิริโล (2550, หน้า 59-60) ได้แบ่งกลุ่มการแสดงออกของการอารยะขัดขืน ออกเป็น 4 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

กลุ่มที่ 1 เป็นผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับกฎหมายบางเรื่องของสังคมและไม่ยอมรับ แต่ก็มีความคิดว่าถึงแม้ตนจะไม่เห็นด้วยหรือไม่ยอมรับก็ยอมรับว่าเป็นการตัดสินใจของเสียงข้างมาก ซึ่งเป็นลักษณะของประชาธิปไตย ผู้ที่อยู่ในกลุ่มนี้เลือกที่จะปฏิบัติตามเป็นพลเมืองดี เคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย แต่ก็อาจวิพากษ์วิจารณ์ในเรื่องที่ตนไม่เห็นด้วย เพราะถือเป็นสิทธิเสรีภาพทางความคิดเห็นในสังคมประชาธิปไตย

กลุ่มที่ 2 เป็นผู้ที่ยังเคารพปฏิบัติตามกฎหมาย ขณะเดียวกันก็ดำเนินการเรียกร้องให้มีการแก้ไขกฎหมายด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การแสดงปาฐกถา การเขียนบทความลงหนังสือพิมพ์ การสนทนาผ่านทางรายการโทรทัศน์ การเสนอความคิดเห็นต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพื่อให้เกิดผลต่อการกระตุ้นความคิดเห็นของประชาชนในสังคม บุคคลในกลุ่มนี้ยังคงมีความเห็นว่า ถึงแม้กฎหมายบางเรื่องอาจไม่เป็นธรรมและตนไม่เห็นด้วย แต่การปฏิเสธไม่ยอมรับปฏิบัติตามกฎหมายอาจนำผลเสียกระทบต่อสังคมโดยรวมมากกว่าผลดี ในสมัยกรีกโบราณ Socrates นักปรัชญาคนสำคัญ ผู้เป็นอาจารย์ของ Plato มีความคิดดังกล่าวนี้ และยอมรับความตายจากบทลงโทษประหารชีวิตแทนการหลบหนีตามคำขอร้องของบรรดาญาติและมิตรสหายทั้งหลาย

กลุ่มที่ 3 เป็นผู้ที่แสดงท่าทีของการไม่เห็นด้วยกับกฎหมายบางเรื่องและปฏิเสธที่จะปฏิบัติตามอย่างเปิดเผย โดยแสดงเหตุผลอย่างชัดเจนของความคิดและการกระทำรวมถึงพร้อมที่จะรับผลที่เกิดขึ้นตามมาทุกรูปแบบด้วยความสงบ เช่น ในสมัยกลางตอนต้นผู้นับถือศาสนาคริสต์จำนวนหนึ่งยอมเสียชีวิตเป็นมรณสักขี (Martyrs) เพื่อปฏิเสธที่จะปฏิบัติตามกฎหมายโรมันที่บีบบังคับเรื่องศาสนา การแสดงออกของการขัดขืนอย่างสงบของบุคคลเหล่านี้มีความกล้าหาญ มั่นใจ มีความศรัทธาสูงและเชื่อว่าผู้บริหารหรือผู้ปกครองประเทศที่กระทำผิดต่อเพื่อนมนุษย์ เป็นการกระทำผิดต่อพระเป็นเจ้าย่อมจะต้องถูกลงโทษ (Zashin, 1972, p. 8) ในสมัยต่อมา Mahatma Gandhi และ Martin Luther King, Jr. แสดงออกถึงการขัดขืนอย่างสงบ ปฏิเสธกฎหมายบางเรื่องของอังกฤษและของสหรัฐอเมริกาในขณะนั้น จุดมุ่งหมายของการขัดขืนอย่างสงบคือการต่อต้าน “สิ่งที่เป็นความชั่วร้าย” สำหรับมนุษย์ ได้แก่ การเก็บภาษีที่ไม่เป็นธรรม การออกกฎหมายที่เป็นการแบ่งแยกและกีดกันเสรีภาพ Mahatma Gandhi ให้ความเห็นว่า “การขัดขืนอย่างสงบเป็นสิทธิที่แฝงอยู่ในธรรมชาติของประชาชน ถ้าปราศจากธรรมชาติดังกล่าวนี้อแล้วความเป็นมนุษย์ก็จะด้อยคุณค่าลง” ประชาชนแต่ละคนมีสิทธิที่จะปฏิเสธและไม่ร่วมมือเมื่อรัฐบาลกระทำในสิ่งที่ไม่ชอบธรรม หรือลดทอนคุณค่าศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ตามทัศนะของ Mahatma Gandhi การขัดขืนอย่างสงบเป็นสิทธิทางศีลธรรม (Moral Rights) ที่พึงกระทำ (Zashin, 1972, p. 158) วิธีการแสดงออกของการขัดขืนอย่างสงบตามรูปแบบนี้ช่วยกระตุ้นความรู้สึกโดยรวมของประชาชนในสังคมเป็นการเรียกร้องให้เกิดพลังการต่อต้านนำไปสู่การแก้ไขกฎหมายตามความประสงค์

กลุ่มที่ 4 เป็นการแสดงออกที่เปลี่ยนแปลงแบบจากการขัดขืนอย่างสงบ เป็นใช้วิธีรุนแรงเพื่อต่อต้านกฎหมายหรือโครงการของรัฐบาลที่ตนไม่เห็นด้วย วิธีการเช่นนี้นำไปสู่การเผชิญหน้าระหว่างฝ่ายประท้วงหรือฝ่ายขัดขืนกับฝ่ายรัฐบาล รวมไปถึงการขยายวงไปสู่การเป็นศัตรูกันระหว่างฝ่ายประท้วงกับฝ่ายที่สนับสนุนรัฐบาล ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ของการแบ่งพวก การขาดความสมานฉันท์ในสังคม และอาจเป็นสาเหตุที่ทำให้รัฐบาลไม่อาจอดทนนิ่งเฉย

จำเป็นต้องตัดสินใจดำเนินการบางประการ เพื่อป้องกันอันตรายที่จะเกิดแก่สังคม นักปรัชญาการเมืองบางคนมีความเห็นว่าเมื่อใดที่การขัดแย้งอย่างสงบ แปรเปลี่ยนเป็นการใช้ความรุนแรง ก็ถือเป็นจุดเริ่มต้นของกบฏและนำไปสู่การปฏิวัติรัฐประหารเพื่อเปลี่ยนอำนาจการปกครอง แต่นักปรัชญาการเมืองและนักจริยศาสตร์สังคมบางคนไม่เห็นด้วยกับข้ออ้างดังกล่าวนี้ โดยเหตุผลว่าการนำเอาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตมากล่าวอ้างสนับสนุนหรือคัดค้านการกระทำในปัจจุบันไม่ใช่สิ่งที่เหมาะสม เพราะสภาพของสังคมสถานการณ์ในอดีตกับปัจจุบันมีความแตกต่างกัน เช่น บางสังคมที่ปกครองด้วยระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ก็ย่อมไม่มีอำนาจแก้ไขกฎหมายที่ไม่เป็นธรรมได้ด้วยวิธีการขัดแย้งอย่างสงบ การประท้วงเรียกร้องด้วยวิธีการที่รุนแรงจึงเป็นวิธีเดียวที่กระทำได้ วิธีการของกลุ่มนี้อยู่นอกขอบข่ายของการขัดแย้งอย่างสงบ แต่ก็ทำให้เกิดประเด็นการโต้แย้งต่อไปว่า การกบฏก็ดี การปฏิวัติรัฐประหารก็ดี ถ้าเกิดจากความมุ่งหมายเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรม ความอยู่ดีมีสุขของสังคมจะถือว่าเป็นสิ่งที่เหมาะสม ควรกระทำหรือไม่ และอะไรคือเหตุผลสำคัญที่รองรับการกระทำ การพิจารณาเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องศึกษาข้อโต้แย้งของนักปรัชญาการเมือง นักจริยศาสตร์สังคม และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตมาเป็นส่วนประกอบ

ข้อจำกัดของการอารยะขัดขืน

สมชาย ปรีชาศิลปกุล (2543, หน้า 54-57) กล่าวถึงข้อจำกัด 4 ประการ ของการอารยะขัดขืนต่อกฎหมายดังต่อไปนี้

1. คำอธิบายการอารยะขัดขืนต่อกฎหมายที่ว่าเป็นเพราะมีโนธรรมสำนึกนั้น จำเป็นต้องอ้างอิงกับหลักการเรื่องความชอบธรรม ความยุติธรรม ความเป็นธรรม สิทธิตามธรรมชาติ ซึ่งยังมีความคลุมเคลือว่ามีเนื้อหาคืออะไร และเป็นปมปัญหาสำคัญของสำนักกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law School)

2. ประเด็นปัญหาที่ทำให้ต้องใช้การอารยะขัดขืนต่อกฎหมายในปัจจุบันนั้น ไม่ชัดเจนและได้รับการยอมรับง่าย ๆ ดังอดีต เช่น เรื่องเผด็จการกับประชาธิปไตย หรือการเป็นอาณานิคม การเรียกร้องเอกราช การต่อต้านสงคราม เป็นต้น ดังนั้น อาจต้องเผชิญกับการอารยะขัดขืนตอบโต้จากกลุ่มอื่น ๆ ด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะกลุ่มที่ไม่ใช่รัฐ แต่เป็นภาคประชาชนด้วยตนเอง ซึ่งอาจพอแก้ไขได้ด้วยการใช้เหตุผลโต้แย้งกันในทางสาธารณะเพื่อตรวจสอบน้ำหนักเหตุผลของแต่ละฝ่าย

3. การใช้สิทธิการอารยะขัดขืนต่อกฎหมายไม่ใช่สิ่งที่จะทำได้ง่าย ๆ โดยเฉพาะหากผู้ใช้เป็นคนยากจนหาเช้ากินค่ำและต้องขมขื่นเรียกร้องยื้อยื้อ เพราะมีต้นทุนค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่ต้องสูญเสียไป ทั้งเรื่องการเดินทาง อาหารการกิน ฯลฯ

4. ขบวนการเคลื่อนไหวของประชาชนต้องประสบกับความยุ่งยากเพราะรัฐย่อมอาศัยความได้เปรียบตามช่องทางกฎหมายซึ่งยังมีผลบังคับใช้อยู่ในขณะนั้น (Positive Law) จัดการกับบุคคลผู้กระทำความผิดให้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ทำให้เสียเงินและเสียเวลานานกว่าจะสิ้นสุดกระบวนการ ซึ่งจำเป็นจะต้องเตรียมพร้อมไว้ 2 ข้อ คือ

(1) สร้างเครือข่ายกับองค์กรวิชาชีพด้านกฎหมายเพื่อช่วยสู้คดี และกับสถาบันการศึกษาเพื่อช่วยเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจในทางวิชาการต่อปรากฏการณ์การอารยะขัดขืนต่อกฎหมาย

(2) ตั้งกองทุนเพื่อเป็นทุนหนุนช่วยผู้ถูกดำเนินคดีโดยกฎหมาย

เงื่อนไขของการอารยะขัดขืน

การอารยะขัดขืนอย่างสงบจะเป็นไปอย่างเหมาะสมนั้นขึ้นอยู่กับเงื่อนไข 5 ประการ ดังต่อไปนี้ (สิวลี ศิริไล, 2550, หน้า 67-68)

1. ผู้ที่จะดำเนินการขัดขึ้นอย่างสงบจะต้องมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนและอธิบายแก่สังคมได้ว่าเหตุผลที่ตนปฏิเสธกฎหมายเรื่องนั้นคืออะไร ส่งผลกระทบต่อสังคมส่วนรวมอย่างไร ไม่ใช่เพียงแค่แสดงความไม่เห็นด้วยหรือต้องการต่อต้านคัดค้าน

2. พฤติกรรมส่วนตัวของผู้ที่ขัดขึ้นอย่างสงบต้องปรากฏชัดว่าเป็นผู้ที่ได้ปฏิบัติตามหลักการที่ตนเรียกร้อง เพื่อมิให้เป็นที่ยอมรับว่ากระทำเพื่อปกป้องส่วนได้เสียของตน

3. ความรอบคอบในการพิจารณาปัญหาการหักท้วงหรือเรียกร้องบางเรื่องอาจมีผลต่อกฎหมายหรือข้อตกลงบางประการที่ส่งผลต่อสังคมโดยรวม เช่น การคัดค้านทวงตงเรื่องการส่งทหารไปร่วมทำสงคราม สงครามเป็นความรุนแรงและนำมาซึ่งความสูญเสีย ขณะเดียวกันในโลกของความเป็นจริงบางครั้งสงครามก็หลีกเลี่ยงไม่ได้ การปฏิเสธที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมก็อาจส่งผลกระทบต่อประเทศ ถ้าในภายหน้าประเทศของตนเกิดภาวะที่ต้องการความช่วยเหลือ สำหรับประเด็นนี้อาจมีทางออกด้วยการไปร่วมพัฒนาหรือช่วยเหลือด้านอื่นแทนการสู้รบโดยตรง

4. ตัวผู้ขัดขึ้นอย่างสงบต้องพร้อมที่จะรับโทษที่ตามมาเพื่อให้สังคมเห็นว่าตนไม่เห็นด้วยและคัดค้านกฎหมายแต่ไม่ละเมิดกติกาของกฎหมาย เพราะมิเช่นนั้นแล้วอาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดว่าการขัดขึ้นอย่างสงบเป็นการกระทำตามอำเภอใจ ไม่มีกติกา ถ้าเช่นนั้นแล้วความไร้ระบบและความวุ่นวายย่อมเกิดขึ้นในสังคม การขัดขึ้นอย่างสงบควรเป็นวิธีการสุดท้ายที่ไม่มีทางเลือกอื่นอีกแล้ว

5. ประชาชนในสังคมจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจดีพอในระบบของประชาธิปไตย เข้าใจเรื่องสิทธิเสรีภาพของการแสดงความคิดเห็น การพูด การกระทำที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวมโดยบริสุทธิ์ใจ เข้าใจความหมายและขอบเขตของการแสดงออกเรื่องการขัดขึ้นอย่างสงบ

คุณลักษณะสำคัญของการอาระยะขัดขึ้น

จากการแสดงออก ข้อจำกัด และเงื่อนไขของการอาระยะขัดขึ้น ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ปฏิบัติการที่เป็นคุณลักษณะสำคัญของการอาระยะขัดขึ้น (Acts of Civil Disobedience) ตามทัศนะของ John Rawls ดังต่อไปนี้ (Rawls, 1971; Smart, 1991, p. 200)

1. เป็นการละเมิดกฎหมายหรือตั้งใจจะละเมิดกฎหมาย (In violation of a law, and intended to be so)
2. ใช้สันติวิธี (Nonviolent)
3. เป็นการกระทำสาธารณะโดยแจ้งให้ฝ่ายรัฐรับรู้ล่วงหน้า (Public and with fair notice given)
4. มีความเต็มใจที่จะรับผลทางกฎหมายของการละเมิดกฎหมายดังกล่าว (Accompanied by willingness to accept the legal consequences)
5. ทำไปเพื่อเปลี่ยนแปลงกฎหมายหรือนโยบายของรัฐบาล (Usually performed to bring about a change in the law or in policies of the government)
6. มุ่งเชื่อมโยงกับสำนึกแห่งความยุติธรรมของผู้คนส่วนใหญ่ในบ้านเมือง (Addressed to the majority's sense of justice)
7. มุ่งเชื่อมโยงกับสำนึกแห่งความยุติธรรมซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายและสถาบันทางสังคม (Addressed to a sense of justice that is mainly incorporated in the law and social institutions)

ปฏิบัติการอาระยะขัดขึ้นในฐานะการละเมิดกฎหมายเป็นไปเพื่อสื่อสารกับสังคมการเมืองว่ามีความผิดปกติบางอย่างขึ้นที่ผู้คนซึ่งปกติปฏิบัติตามกฎหมายจะจงใจละเมิดกฎหมาย ดังนั้น ผู้วิจัยจะนำคุณลักษณะสำคัญของการอาระยะขัดขึ้นทั้ง 7 ประการ ข้างต้น เป็นแนวทางในการวิเคราะห์การอาระยะขัดขึ้นต่อกฎหมายที่ไม่เป็นธรรมในสังคมไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7008/2557 ต่อไป

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่องการอาระยะขัดขืนต่อกฎหมายที่ไม่เป็นธรรมในสังคมไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7008/2557 ใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกเอกสารมาใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย (1) ความจริง (Authenticity) โดยคัดเลือกเอกสารที่เป็นเอกสารที่แท้จริง (Origin) (2) ความถูกต้องน่าเชื่อถือ (Credibility) จะต้องไม่มีข้อมูลที่ผิดพลาด บิดเบือนหรือคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริง (3) การเป็นตัวแทน (Representativeness) ซึ่งต้องพิจารณาด้วยว่าเอกสารดังกล่าวมีความเป็นตัวแทนเอกสารประเภทเดียวกันได้ และ (4) ความหมาย (Meaning) โดยการคัดเลือกเอกสารที่มีความชัดเจนและสามารถที่จะเข้าใจได้ง่าย (Scott, 1990)

ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ปฏิบัติการที่เป็นคุณลักษณะสำคัญของการอาระยะขัดขืน (Acts of Civil Disobedience) ตามทัศนะของ John Rawls (Rawls, 1971; Smart, 1991, p. 200) จากการแสดงออก ข้อจำกัด และเงื่อนไขของการอาระยะขัดขืน 7 ประการ ประกอบการวิเคราะห์การอาระยะขัดขืนต่อกฎหมายที่ไม่เป็นธรรมในสังคมไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7008/2557 ผ่านการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากเอกสาร (Document) และการตีความ (Interpretation) คำพิพากษตามกรอบแนวคิดที่กำหนดไว้

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องการอาระยะขัดขืนต่อกฎหมายที่ไม่เป็นธรรมในสังคมไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7008/2557 ผู้เขียนนำเสนอตามคุณลักษณะสำคัญของการอาระยะขัดขืน ดังต่อไปนี้

1. เป็นการละเมิดกฎหมายหรือตั้งใจจะละเมิดกฎหมาย

ศาลจังหวัดพระโขนง (ศาลชั้นต้น) ได้อ่านคำพิพากษา เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2553 ในคดีที่พนักงานอัยการ เป็นโจทก์ฟ้อง นาย ช. อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นจำเลย ในความผิดฐานกระทำความผิด ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2541 มาตรา 108 ที่ห้ามมิให้ผู้หนึ่งผู้ใดทำบัตรเลือกตั้งให้เป็นบัตรเสีย และประมวลกฎหมายอาญามาตรา 358 ฐานทำให้เสียทรัพย์ กรณีฉีกบัตรเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2549 ซึ่งเหตุเกิดที่หน่วยเลือกตั้ง โรงเรียนเตรียมอุดมพัฒนาการ เขตสวนหลวง กรุงเทพมหานคร โดย นาย ช. ได้เดินเข้าคูหาลงคะแนนและกาช่องไม่เลือกใคร ก่อนเดินถือบัตรลงคะแนนออกมาให้สื่อมวลชนดูพร้อมพูดว่า “ผมขอทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง” จากนั้นจึงฉีกบัตรเลือกตั้ง และยอมให้เจ้าหน้าที่ตำรวจประจำหน่วยเลือกตั้งเดินมาควบคุมตัว

เมื่อศาลเห็นว่า การเลือกตั้งเมื่อวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2549 ตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ เป็นการเลือกตั้งที่ไม่เที่ยงธรรม ไม่เป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ไม่ชอบตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 การกระทำของจำเลย จึงไม่อาจเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2541 มาตรา 108 จำเลยใช้สิทธิเลือกตั้งแล้วฉีกบัตรเฉพาะในส่วนที่ได้รับมาทั้งสองใบอย่างเปิดเผย เพื่อสื่อให้ประชาชนตระหนักถึงการเลือกตั้งที่ไม่ชอบธรรม โดยไม่ได้ก่อให้เกิดความวุ่นวายหรือความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด จึงถือเป็นการใช้สิทธิต่อต้านการเลือกตั้งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายและโดยสันติวิธี พิพากษายกฟ้อง

จากคำพิพากษาของศาลชั้นต้น พิจารณาได้ว่า การฉีกบัตรเลือกตั้งในกรณีดังกล่าว ผู้กระทำการอาระยะขัดขืนอ้างเหตุว่าไม่เป็นการละเมิดกฎหมายหรือตั้งใจโดยไม่ละเมิดกฎหมายแต่อย่างใด เนื่องจากการเลือกตั้งที่ทำให้เกิดผลของการเลือกตั้งที่ไม่เที่ยงธรรม ฉะนั้น จึงเป็นการเลือกตั้งที่ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญมาตั้งแต่เริ่มต้น กระบวนการจัดการเลือกตั้งดังกล่าวเป็นผลทำให้วันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2549 มิใช่วันเลือกตั้งที่แท้จริง ดังนั้น บัตรเลือกตั้งทั้งสองฉบับที่กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งมอบให้และภายหลังได้ฉีกทิ้งไปนั้นจึงมิใช่บัตรเลือกตั้ง แต่เป็น

เพียงแบบพิมพ์เลือกตั้งเท่านั้น และยังได้ยกข้อต่อสู้ในประเด็นการจัดการเลือกตั้งขึ้นโดยไม่ชอบธรรม ไม่เป็นไปตามกฎหมาย ตามคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 9/2549 ที่ว่าการจัดการเลือกตั้งดังกล่าวมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ให้เพิกถอนการเลือกตั้ง และจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ ซึ่งศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้อง แต่ต่อมาศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาพิพากษากลับให้ลงโทษ

ดังนั้น การฉีกบัตรเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2549 จึงเป็นอารยะขัดขืนโดยการละเมิดกฎหมายหรือตั้งใจจะละเมิดกฎหมาย ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7008/2557

2. ใช้สันติวิธี

กรณีฉีกบัตรเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2549 ดังกล่าว มีข้อโต้แย้งในส่วนที่ว่า การใช้สิทธิตามกฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นการใช้สิทธิต่อต้านโดยสันติวิธี ตามมาตรา 65 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 นั้น ทั้งศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา ต่างวินิจฉัยในสาระสำคัญว่าการอารยะขัดขืนดังกล่าวเป็นการใช้สิทธิต่อต้านโดยสันติวิธี เพียงแต่แตกต่างกันในผลของคำวินิจฉัยในศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาที่ให้เหตุผลว่าการใช้สิทธิตามกฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นการใช้สิทธิต่อต้าน โดยสันติวิธีตามมาตรา 65 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 นั้น เห็นว่า การใช้สิทธิต่อต้านโดยสันติวิธีดังกล่าว จะต้องเป็นการกระทำที่มีได้ล่วงละเมิดบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ได้บัญญัติไว้ว่าการกระทำดังกล่าวเป็นความผิด

ดังนั้น การฉีกบัตรเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2549 จึงเป็นการอารยะขัดขืนโดยใช้สันติวิธีตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7008/2557

3. เป็นการกระทำสาธารณะโดยแจ้งให้ฝ่ายรัฐรับรู้ล่วงหน้า

ภายหลังจากมีพระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2549 และบทบัญญัติในมาตรา 4 แห่งพระราชกฤษฎีกาดังกล่าว กำหนดให้วันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2549 เป็นวันเลือกตั้ง บรรดาภาคีทางการเมืองการเลือกตั้งไม่ได้คัดค้านเนื่องจากพรรคประชาธิปัตย์ และพรรคการเมืองขนาดกลางอื่น ๆ ไม่ส่งผู้สมัครลงเลือกตั้ง กระแสในช่วงนั้นผู้คนที่ไม่ชอบพรรครัฐบาลต่างรณรงค์ให้กาช่องไม่ประสงค์ลงคะแนนหรือโหวตโนเพื่อแสดงออก

นาย ช. ได้ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง แต่เมื่อได้รับบัตรเลือกตั้งทั้งสองฉบับแล้วเดินเข้าไปในคูหาและกาเครื่องหมายลงในบัตรเลือกตั้งทั้งสองฉบับแล้ว จากนั้นได้ออกมาชูมือขึ้นพร้อมทั้งฉีกบัตรเลือกตั้งทั้งสองฉบับ ก่อนเดินถือบัตรลงคะแนนดังกล่าวออกมาให้สื่อมวลชนดู จึงกลายเป็นคนที่อยู่ในความสนใจของสังคม นักข่าวรุมจ้องควิสม์ภาษณ์กันยาวเหยียด มีทั้งคนให้กำลังใจและคนที่วิพากษ์วิจารณ์ นาย ช. กล่าวว่า รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน พ.ศ. 2540 ให้สิทธิพื้นฐานแก่คนไทยไว้แล้ว ในมาตรา 65 ว่าหากมีการแสวงอำนาจรัฐโดยผิดวิถีทางของรัฐธรรมนูญพาประเทศเข้าสู่เผด็จการเมื่อใด คนไทยย่อมมีสิทธิต่อต้านโดยสงบได้ไม่เป็นการผิด ผิด ผมจึงขอปฏิเสธหน้าที่พลเมืองที่กำหนดไว้ในกฎหมายเลือกตั้ง เพื่อรักษาสีสิทธิเสรีภาพของผม โดยฉีกบัตรเลือกตั้งของผมเองในวันนี้ ซึ่งผมเห็นว่าเป็นหนทางเดียวที่รักษาสีสิทธิของผมไว้ไม่ให้ถูกบิดเบือนไปเป็นอันใด ซึ่งก่อนฉีกบัตรเลือกตั้งดังกล่าวไม่มีการแจ้งให้ฝ่ายรัฐรับรู้ล่วงหน้า ประกอบกับไม่ปรากฏในคำพิพากษาทั้งศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา

ดังนั้น การฉีกบัตรเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2549 จึงเป็นการอารยะขัดขืนโดยเป็นการกระทำสาธารณะโดยไม่แจ้งให้ฝ่ายรัฐรับรู้ล่วงหน้า ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7008/2557

4. มีความเต็มใจที่จะรับผลทางกฎหมายของการละเมิดกฎหมายดังกล่าว

จากคำกล่าวของ นาย ช. “ผม นาย ช. อายุ 47 ปี รับราชการเป็นอาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มา 14 ปี มีความยึดมั่นและพร่ำสอนให้ลูกศิษย์ได้เข้าใจและหวงแหนช่วยกันรักษาสีสิทธิเสรีภาพของตนในระบอบประชาธิปไตยมาโดยตลอดว่าเป็นระบอบที่ดี ยอมให้รัฐมีอำนาจจำกัดเท่าที่จำเป็น ส่วนการได้

อำนาจและใช้อำนาจของผู้ปกครองนั้นก็จะถูกตรวจสอบควบคุมโดยสาธารณะอยู่ตลอดเวลา มาบัดนี้ ระบอบทักษิณได้ยกยอกและยึดครองประชาธิปไตยโดยสิ้นเชิงแล้ว การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นการลงมติรับรองผู้นำเผด็จการเท่านั้น”

ประกอบกับเมื่อได้เดินเข้าคูหาลงคะแนนในวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2549 และลงคะแนนกาช่องไม่เลือกใครก่อนเดินถือบัตรลงคะแนนออกมาให้สื่อมวลชนดูพร้อมพูดว่า “ผมขอทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง” ซึ่งเป็นหนทางเดียวที่รักษาสีหน้าเอาไว้ไม่ให้ถูกปิดโป๊น จากนั้นจึงฉีกบัตรเลือกตั้ง และยอมให้เจ้าหน้าที่ตำรวจประจำหน่วยเลือกตั้งเดินมาควบคุมตัวแต่โดยดี และจะมีการต่อสู้เป็นคดีความกันถึง 3 ศาล ทั้งศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา ก็เป็นการใช้สิทธิยกขึ้นต่อสู้ทางศาลตามกระบวนการยุติธรรม ซึ่งผลการพิพากษาจะออกมาอย่างไร นาย ช. ก็มีความเต็มใจที่จะรับผลจากการฉีกบัตรเลือกตั้ง

ดังนั้น การฉีกบัตรเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2549 จึงเป็นการอาระยะขัดขืนโดยมีความเต็มใจที่จะรับผลทางกฎหมายของการละเมิดกฎหมายดังกล่าว ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7008/2557

5. ทำไปเพื่อเปลี่ยนแปลงกฎหมายหรือนโยบายของรัฐบาล

การฉีกบัตรเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2549 ของ นาย ช. เป็นเพียงการใช้สิทธิตามกฎหมายรัฐธรรมนูญและเป็นการใช้สิทธิต่อต้านโดยสันติวิธีตามมาตรา 65 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 เท่านั้น ซึ่งการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2549 เป็นการเลือกตั้งอันมีเหตุมาจากพระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2549 และบทบัญญัติในมาตรา 4 แห่งพระราชกฤษฎีกาดังกล่าวได้กำหนดให้วันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2549 เป็นวันเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

นาย ช. กล่าวว่า “การฉีกบัตรครั้งนี้ ไม่ได้ทำเพื่อใคร หรือทำเพื่ออะไร แต่เป็นความห่วงใยของตัวเอง ทำอย่างไรสิทธิหรือเสียงของผมนจะไม่ถูกปิดโป๊นหรือแปรปรวนไป เพราะสิ่งที่เกิดขึ้นในช่วงที่ผ่านมาเห็นได้ชัด ทำให้ไม่มั่นใจ หลังจากผลการนับคะแนนเลือกตั้งเสร็จสิ้น การเลือกกาช่องไม่เลือกใครก็ยังถูกตีความว่าเป็นเพราะประชาชนอยากจะเลือกพรรคฝ่ายค้าน แต่พรรคฝ่ายค้านไม่ลงเลือกตั้ง ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจึงเลือกกาช่องนี้” ต่อมาศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาได้วินิจฉัยว่า การใช้สิทธิตามกฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นการใช้สิทธิต่อต้านโดยสันติวิธี ตามมาตรา 65 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 นั้น จะต้องเป็นการใช้สิทธิต่อต้านโดยสันติวิธี และต้องเป็นการกระทำที่มีได้ล่วงละเมิดบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ได้บัญญัติไว้ว่าการกระทำดังกล่าวเป็นความผิด

ดังนั้น การฉีกบัตรเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2549 จึงเป็นการอาระยะขัดขืนโดยทำไปแล้วไม่เป็นไปเพื่อเปลี่ยนแปลงกฎหมายหรือนโยบายของรัฐบาล ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7008/2557

6. มุ่งเชื่อมโยงกับสำนักแห่งความยุติธรรมของผู้คนส่วนใหญ่ในบ้านเมือง

จากคำแถลงการณ์ของ นาย ช. ภายหลังการฉีกบัตรเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2549 ความตอนหนึ่งว่า “เมื่อประชาธิปไตยไม่เป็นประชาธิปไตย เมื่อรัฐไม่เป็นรัฐของส่วนรวม การเลือกตั้งไม่ใช่การเลือกตั้งที่เป็นประชาธิปไตยองค์กรอิสระที่ทำหน้าที่ดูแลการเลือกตั้งไม่สามารถสร้างความมั่นใจและไว้วางใจ ผมจึงขอใช้สิทธิต่อต้านตามมาตรา 65 “บุคคลย่อมมีสิทธิต่อต้านโดยสันติวิธีซึ่งการกระทำใด ๆ ที่เป็นไปเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้ และขอปฏิเสธหน้าที่พลเมืองที่กำหนดไว้ในกฎหมายเลือกตั้ง เพื่อรักษาสีหน้าเสรีภาพของผมโดยฉีกบัตรเลือกตั้งของผมเองในวันนี้ ซึ่งผมเห็นว่าเป็นหนทางเดียวที่รักษาสีหน้าของผมไว้ไม่ให้ถูกปิดโป๊นไปเป็นอื่นได้ และขอฝ่าฝืนกฎหมายเลือกตั้ง”

โดยมาตรา 108 บัญญัติว่า ผู้ใดจงใจกระทำความผิดประการใด ๆ ให้บัตรเลือกตั้งชำรุดหรือเสียหายหรือกระทำความผิดประการใด ๆ แก่บัตรเสียเพื่อให้เป็นบัตรที่ใช้ได้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี และปรับไม่เกินสองหมื่นบาท และให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดห้าปี และจากคำพิพากษาทั้งศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา

ปรากฏคำว่าเป็นการใช้สิทธิต่อต้านโดยสันติวิธี นอกจากนี้ ยังเป็นที่รับรู้ต่อสาธารณชนทั่วไปในสังคม โดยก่อนฉีกบัตรเลือกตั้งได้เดินถือบัตรลงคะแนนออกมาให้สื่อมวลชนดูพร้อมพูดว่า “ผมขอทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง” อันเป็นการแจ้งให้สังคมทราบก่อน จากนั้นจึงฉีกบัตรเลือกตั้ง

ดังนั้น การฉีกบัตรเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2549 จึงเป็นการอารยะขัดขืนโดยมุ่งเชื่อมโยงกับสำนักแห่งความยุติธรรมของผู้คนส่วนใหญ่ในบ้านเมือง ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7008/2557

7. มุ่งเชื่อมโยงกับสำนักแห่งความยุติธรรมซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายและสถาบันทางสังคม

การฉีกบัตรเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2549 ข้อต่อสู้คดีในชั้นศาล พบว่า การยุบสภาของนายกรัฐมนตรีในขณะนั้นมิได้มีสาเหตุมาจากปัญหาความขัดแย้งระหว่างฝ่ายบริหารกับฝ่ายนิติบัญญัติ แต่เพื่อหลีกเลี่ยงไม่ไปสภาผู้แทนราษฎรเพื่อให้ชกฟอกการกระทำที่มีชอบของตน การยุบสภาผู้แทนราษฎรจึงไม่เป็นไปตามระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาและจะใช้ผลการเลือกตั้งฟอกความผิดของตนเอง และกำหนดวันเลือกตั้งเป็นไปโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย การฉีกบัตรเลือกตั้งดังกล่าวจึงมีเจตนาที่จะต่อต้านการเลือกตั้งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ไม่มีเจตนาทำลายบัตรเลือกตั้ง ซึ่งศาลชั้นต้นได้นำเอาคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 9/2549 ที่ตัดสินว่า การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2549 มีปัญหาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญในสองสาเหตุคือ การกำหนดวันเลือกตั้งกับการจัดคูหาเลือกตั้ง จึงมีผลเป็นการเพิกถอนการเลือกตั้งครั้งดังกล่าวมาเป็นหลักในการพิจารณาตัดสิน

นอกจากนี้ นาย ช. ยังกล่าวว่า “คดีนี้ผมจะเรียนต่อเจ้าพนักงานว่า ผมขอสู้คดีในชั้นศาล โดยจะไม่ยอมรับการเปรียบเทียบปรับใด ๆ โดยจะขอต่อสู้คดีนำสืบให้ศาลเห็นถึงการใช้อำนาจยุบสภาโดยบิดเบือนจากวิถีทางในรัฐธรรมนูญเป็นลำดับไป ทั้งหลักฐานการถือประโยชน์ทับซ้อนของนายกรัฐมนตรี หลักรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ว่าด้วยอำนาจยุบสภาของรัฐบาล กระบวนการเลือกตั้งที่ไม่โปร่งใสเป็นธรรม รวมทั้งขบวนการปิดกั้นข่าวสารทั้งหมดเพื่อประมวลให้ศาลเห็นได้ว่า การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นวิธีการแสวงหาอำนาจ รักษาอำนาจของเผด็จการจำแลงอย่างชัดเจน”

จะเห็นได้ว่า แม้ศาลชั้นต้นจะยกฟ้อง แต่ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา พิพากษาให้ลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 358 ซึ่งเป็นกฎหมายบทที่มีโทษหนักที่สุดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 90 จำคุก 2 เดือน และปรับ 2,000 บาท ไม่ปรากฏข้อเท็จจริงว่า จำเลยเคยกระทำความผิดมาก่อน อีกทั้งจำเลยเป็นผู้มีความรู้ความสามารถโดยรับราชการอยู่ในตำแหน่งรองศาสตราจารย์ระดับ 9 โทษจำคุกจึงให้รอการลงโทษไว้มีกำหนด 1 ปี ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 ไม่ชำระค่าปรับให้ดำเนินการตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29, 30 และให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของจำเลยมีกำหนดห้าปี นอกจากนี้ ประเด็นที่ยกขึ้นต่อสู้เรื่องผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ว่า การเลือกตั้งในวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2549 ไม่ชอบด้วยกฎหมาย หากมีผลต่อการกระทำความผิดของจำเลยแต่อย่างใดไม่

ดังนั้น การฉีกบัตรเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2549 จึงเป็นการอารยะขัดขืนโดยมุ่งเชื่อมโยงกับสำนักแห่งความยุติธรรมซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายและสถาบันทางสังคม ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7008/2557

อภิปราย

จากการวิจัยเรื่องการอารยะขัดขืนต่อกฎหมายที่ไม่เป็นธรรมในสังคมไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7008/2557 พบว่า การฉีกบัตรเลือกตั้งเป็นการใช้สิทธิต่อต้านโดยสันติวิธีอันเป็นการกระทำที่ล่วงละเมิดบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ทำให้ผู้กระทำมีความผิดจึงต้องรับโทษ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การอารยะขัดขืนต่อกฎหมายกรณีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7008/2557 ในประเด็นที่มีเหตุผลหรือรากฐานมาจากคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 9/2549 ที่ว่าการจัดการเลือกตั้งดังกล่าวมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

ให้เพิกถอนการเลือกตั้ง และจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ โดยการอารยะขัดขืนดังกล่าวเป็นการใช้สิทธิต่อต้านโดยสันติวิธี ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 เป็นเจตนาที่จะต่อต้านการเลือกตั้งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งเป็นหนทางเดียวที่รักษาสีหิเอาไว้ไม่ให้ถูกบิดเบือน ที่สอดคล้องกับคุณลักษณะสำคัญของการอารยะขัดขืน (Acts of Civil Disobedience) ตามทัศนะของ John Rawls (Rawls, 1971; Smart, 1991, p. 200) ประกอบด้วย (1) เป็นการละเมิดกฎหมายหรือตั้งใจจะละเมิดกฎหมาย จากคำกล่าวที่ว่า “ผมขอทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง” จากนั้นจึงฉีกบัตรเลือกตั้ง และยอมให้เจ้าหน้าที่ตำรวจประจำหน่วยเลือกตั้งเดินมาควบคุมตัว แม้จะยกขึ้นต่อสู้ทั้งศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา แต่ก็ปฏิบัติตามกระบวนการยุติธรรม ซึ่งในท้ายที่สุดแล้วศาลฎีกาก็มีคำพิพากษาว่าการกระทำดังกล่าวเป็นความผิด (2) ใช้สันติวิธี ทั้งศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา ต่างวินิจฉัยในสาระสำคัญว่าการอารยะขัดขืนกรณีฉีกบัตรเป็นการใช้สิทธิต่อต้านโดยสันติวิธี เพียงแต่การใช้สิทธิต่อต้านดังกล่าว จะต้องเป็นการกระทำที่มิได้ล่วงละเมิดบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ได้บัญญัติไว้ว่าการกระทำดังกล่าวเป็นความผิด (3) มีความเต็มใจที่จะรับผลทางกฎหมายของการละเมิดกฎหมายดังกล่าว จากผลการพิพากษาของศาลฎีกาที่ให้จำคุก 2 เดือน และปรับ 2,000 บาท โทษจำคุกให้รอการลงโทษไว้มีกำหนด 1 ปี และให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของจำเลยมีกำหนดห้าปี ซึ่งภายหลังผู้กระทำความผิดก็เคารพและปฏิบัติตามในผลการพิพากษาดังกล่าว (4) มุ่งเชื่อมโยงกับสำนึกแห่งความยุติธรรมของผู้คนส่วนใหญ่ในบ้านเมือง การใช้สิทธิต่อต้านโดยสันติวิธี ตามมาตรา 65 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 การปฏิเสธหน้าที่พลเมืองที่กำหนดไว้ในกฎหมายเลือกตั้ง เพื่อรักษาสีหิเสรีภาพ โดยฉีกบัตรเลือกตั้งซึ่งเป็นหนทางเดียวที่จะรักษาสีหิเอาไว้ไม่ให้ถูกบิดเบือนไปเป็นอื่นได้ และขอฝ่าฝืนกฎหมายเลือกตั้ง โดยการกระทำดังกล่าวเป็นที่รับรู้ต่อสาธารณชน ย่อมเชื่อมโยงกับสำนึกแห่งความยุติธรรมของผู้คนส่วนใหญ่ในสังคม และ (5) มุ่งเชื่อมโยงกับสำนึกแห่งความยุติธรรมซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายและสถาบันทางสังคม การขอสู้คดีในชั้นศาล ขอนำสืบให้ศาลเห็นถึงการใช้อำนาจยุบสภาโดยบิดเบือนจากวิถีทางในรัฐธรรมนูญ หลักฐานการถือประโยชน์ทับซ้อนของ หลักการว่าด้วยอำนาจยุบสภาของรัฐบาล กระบวนการเลือกตั้งที่ไม่โปร่งใสเป็นธรรม ขบวนการปิดกั้นข่าวสาร และการยกประเด็นผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ว่า การเลือกตั้งในวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2549 ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ขึ้นต่อสู้ ย่อมเชื่อมโยงกับสำนึกแห่งความยุติธรรมซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายและสถาบันทางสังคมได้

2. การอารยะขัดขืนต่อกฎหมายกรณีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7008/2557 ในประเด็นที่มีเหตุผลหรือรากฐานมาจากกระแสในช่วงนั้นผู้คนที่ไม่ชอบพรรครัฐบาลต่างแรงจูงใจให้หาช่องไม่ประสงค์จะลงคะแนนเพื่อแสดงออก และการใช้สิทธิตามกฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นการใช้สิทธิต่อต้านโดยสันติวิธี ตามมาตรา 65 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 นั้น จะต้องเป็นการใช้สิทธิต่อต้านโดยสันติวิธี และต้องเป็นการกระทำที่มิได้ล่วงละเมิดบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ได้บัญญัติไว้ว่าการกระทำดังกล่าวเป็นความผิด ที่ไม่สอดคล้องกับคุณลักษณะสำคัญของการอารยะขัดขืน (Acts of Civil Disobedience) ตามทัศนะของ John Rawls (Rawls, 1971; Smart, 1991, p. 200) ประกอบด้วย (1) เป็นการกระทำสาธารณะโดยไม่แจ้งให้ฝ่ายรัฐรับรู้ล่วงหน้า จากคำวินิจฉัยของศาลฎีกาว่าจำเลยได้ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง แต่เมื่อจำเลยได้รับบัตรเลือกตั้งทั้งสองฉบับแล้วเดินเข้าไปในคูหาและกา เครื่องหมายลงในบัตรเลือกตั้งทั้งสองฉบับแล้ว จากนั้นได้ออกมาขู่มือขึ้นพร้อมทั้งฉีกบัตรเลือกตั้งทั้งสองฉบับ จึงเป็นการกระทำสาธารณะโดยไม่แจ้งให้ฝ่ายรัฐรับรู้ล่วงหน้า และ (2) ทำไปแล้วไม่เป็นไปเพื่อเปลี่ยนแปลงกฎหมายหรือนโยบายของรัฐบาล การฉีกบัตรครั้งนี้ทำเพื่อรักษาสีหิที่จะไม่ถูกบิดเบือน เป็นเพียงการใช้สิทธิต่อต้านโดยสันติวิธี ตามมาตรา 65 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 เท่านั้น ซึ่งทำไปแล้วไม่เป็นไปเพื่อเปลี่ยนแปลงกฎหมายหรือนโยบายของรัฐบาลแต่อย่างใด

ข้อเสนอแนะ

1. การอารยะขัดขืนกรณีฉีกบัตรเลือกตั้งที่เป็นการละเมิดกฎหมายหรือตั้งใจจะละเมิดกฎหมาย ใช้สันติวิธี มีความเต็มใจที่จะรับผลทางกฎหมายของการละเมิดกฎหมายดังกล่าว มุ่งเชื่อมโยงกับสำนักแห่งความยุติธรรมของผู้คนส่วนใหญ่ในบ้านเมือง และมุ่งเชื่อมโยงกับสำนักแห่งความยุติธรรมซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายและสถาบันทางสังคม ผู้ที่คิดจะอารยะขัดขืนควรตระหนักว่าเมื่อได้กระทำลงไปแล้วจะต้องยอมรับผลแห่งการละเมิดกฎหมายว่าอาจถูกลงโทษทางอาญา

2. การอารยะขัดขืนกรณีฉีกบัตรเลือกตั้งที่เป็นการกระทำสาธารณะโดยไม่แจ้งให้ฝ่ายรัฐรับรู้ล่วงหน้า และทำไปแล้วไม่เป็นไปเพื่อเปลี่ยนแปลงกฎหมายหรือนโยบายของรัฐบาล ย่อมไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้าง กฎหมาย หรือนโยบายแต่อย่างใด ดังนั้น จึงควรอารยะขัดขืนในกรณีอื่น ๆ ควบคู่ไปด้วย เช่น การรวมตัวกันเดินขบวน การประท้วง การหยุดงาน หรือการอดอาหาร ที่เป็นแสดงออกถึงข้อเรียกร้องและจุดยืนให้สาธารณะรับรู้ เพื่อให้การอารยะขัดขืนสามารถส่งผลให้กฎหมายที่ไม่เป็นธรรมในสังคมไทยเกิดการแก้ไขเปลี่ยนแปลงขึ้นได้

เอกสารอ้างอิง

- จรัญ โฆษณานันท์. (2563). **นิติปรัชญา LAW 4107** (พิมพ์ครั้งที่ 21). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ธนศ อารณสุวรรณ. (2549). **กำเนิดและความเป็นมาของสิทธิมนุษยชน**. กรุงเทพฯ: คบไฟ.
- ประภาส ปิ่นตบแต่ง. (2550). การอารยะขัดขืนของพลเมือง. ใน เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา, สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์ และ พงศ์ิสาณ ชุมพล, **คำและความคิดในรัฐศาสตร์ร่วมสมัย เล่ม 1** (หน้า 42-46, พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
- สมชาย บริชาศิลป์กุล. (2543). **สิทธิการอารยะขัดขืนต่อกฎหมาย**. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาการเมือง.
- สิวลี ศิริโล. (2550). การขัดขืนอย่างสงบในสังคมประชาธิปไตย: ทรรศนะทางปรัชญาและบทวิพากษ์เชิงจริยศาสตร์. **วารสารราชบัณฑิตยสถาน**, 32(1): 58-69.
- Butler, J. (2020). **The Force of Nonviolence: An Ethico-Political Bind**. New York: Verso Books.
- Dworkin, R. (1985). **A Matter of Principle**. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Leiser, B. M. (1979). **Liberty, Justice, and Morals**. New York: Macmillan.
- Rawls, J. (1971). **A Theory of Justice**. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Scott, J. (1990). **A Matter of Record: Documentary Sources in Social Research**. Cambridge, UK: Polity Press.
- Smart, B. (1991). "Defining civil disobedience." In H. A. Bedau (Ed.), **Civil Disobedience in Focus** (pp. 189-211). London: Routledge.
- The Editors of Encyclopaedia Britannica. (2024). **Civil Disobedience**. <https://www.britannica.com/topic/civil-disobedience>
- Titus, H. H., & Keeton, M. (1966). **Ethics for Today** (4th ed.). New York: American Book.
- Zashin, E. M. (1972). **Civil Disobedience and Democracy**. New York: The Free Press.

